

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF FORMATION OF INNOVATIONAL DEVELOPMENT STRATEGY OF HIGHER EDUCATION IN INFORMATION ECONOMY

В кризових умовах розвитку національної економіки України актуальною та нагальною проблемою є визначення стратегічних перспектив інноваційного розвитку сфери вищої освіти. Метою статті є дослідження наукових та прикладних засад формування стратегії інноваційного розвитку вищої освіти в умовах інформаційної економіки. Обґрунтовано перспективність зміни взаємовідносин між секторами вищої освіти, підприємництва, держави та громадськості. На основі використання методів стратегічного і структурно-функціонального аналізу визначені орієнтири щодо забезпечення інноваційного розвитку вищої освіти в умовах становлення інформаційної економіки шляхом обґрунтування можливих способів та етапів їх реалізації. Запропоновано конфігурацію послідовності формування та реалізації ринково-орієнтованої стратегії інноваційного розвитку сфери вищої освіти в умовах інформаційної економіки на основі синтезу концептів стратегічного управління та логікою системно-комплементарного підходу, що сприяє розробці та вибору засобів реалізації такої стратегії з метою оновлення соціально-економічного поступу країни в умовах становлення інформаційної економіки.

Ключові слова: сфера вищої освіти, інноваційний розвиток, освітня політика, механізм, стратегія, інформаційна економіка.

В кризисных условиях развития национальной экономики Украины актуальной и насущной проблемой является определение стратегических перспектив инновационного развития сферы высшего образования. Целью статьи является исследование научных и прикладных основ формирования стратегии инновационного развития высшего образования в условиях информационной экономики. Обосновано перспективность изменения взаимоотношений между секторами высшего образования, предпринимательства, государства и общественности. На основе использования методов стратегического и структурно-функционального анализа определены ориентиры по обеспечению инновационного развития высшего образования в условиях становления информационной экономики путем

обоснования возможных способов и этапов их реализации. Предложено конфигурацию последовательности формирования и реализации рыночно-ориентированной стратегии инновационного развития сферы высшего образования в условиях информационной экономики на основе синтеза концептов стратегического управления и логикой системно-комплементарной подхода, способствует разработке и выбору средств реализации такой стратегии с целью обновления социально-экономического развития страны в условиях становления информационной экономики.

Ключевые слова: сфера высшего образования, инновационное развитие, образовательная политика, механизм, стратегия, информационная экономика.

In the crisis conditions of the development of the national economy of Ukraine, an urgent and urgent problem is the definition of strategic perspectives of innovative development of the sphere of higher education. The purpose of the article is to study the scientific and applied principles of forming a strategy for innovative development of higher education in the conditions of the information economy. The prospect of changing the relationship between higher education sectors, entrepreneurship, the state and the public is substantiated. Based on the use of strategic and structural-functional analysis methods, guidelines have been set for ensuring the innovative development of higher education in the context of the formation of the information economy by substantiating the possible ways and stages of their implementation. The configuration of the sequence of formation and implementation of the market-oriented strategy of innovation development of the sphere of higher education in the conditions of the information economy is proposed based on the synthesis of strategic management concepts and the logic of the system-complementary approach, which contributes to the development and selection of means to implement such a strategy in order to update the socio-economic progress of the country. the conditions of the formation of the information economy.

Key words: sphere of higher education, innovative development, educational policy, mechanism, strategy, information economy.

УДК 330.101

Якубек П.

асистент кафедри менеджменту та економіки
ВНЗ „Дубницький технологічний інститут“

Постановка проблеми. Ключовим чинником соціально-економічного, інституційного, політичного та культурного розвитку будь-якої країни є освіта. У свою чергу, реалізація концепції сталого розвитку є одним із завдань формування інформаційної економіки та залежить від якісних характеристик людського капіталу (адаптивності, інновативності, компетентності) в контексті інноваційної парадигми вищої освіти. Інноваційна

парадигма представляє собою можливість поєднання технологічних, кадрових та інформаційних ресурсів в єдину систему, функціонування якої орієнтовано на стратегічний розвиток вищої освіти. У зв'язку з швидким зростанням ринку інноваційної продукції та високим рівнем конкуренції даного ринку доцільним рішенням стає формування стратегії інноваційного розвитку сфери вищої освіти в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Значний внесок у формування методологічних положень становлення інформаційної економіки внесли науковці зі світовим визнанням: Д. Белл, В. Геєць, М. Згуровський, М. Кастельс, Й. Масуд, Ф.Махлуп, М. Порат, Е. Тоффлер, А. Чухно, С. Шкарлет та ін. Фундаментальні засади забезпечення стратегічного інноваційного розвитку сфери вищої освіти в умовах становлення інформаційної економіки закладають науковці: С. Бурлуцька, В. Вахштайн, О. Віталій, О. Гладков, В. Жаміна, Є. Жильцова, В. Іванов, С. Клепко, Д. Козоріз, В. Луговий, А. Мюллер-Армак, С. Натрошвілі, О. Руденко, В. Семиноженко, Б. Смирнов, М. Степко, Н. Холявко та ін.

Формування цілей статті. Метою статті є дослідження науково-методологічних та прикладних засад формування і реалізації стратегії інноваційного розвитку сфери вищої освіти в умовах становлення інформаційної економіки.

Виклад основного матеріалу. Становлення інформаційної економіки підвищує рівень зацікавленості сфери вищої освіти в інноваційному розвитку, що проявляється у динамічному зростанні масштабів використання інформаційних технологій і ресурсів для забезпечення інноваційного розвитку та консолідації потужного інтелектуального потенціалу країни. На основі систематизації поглядів науковців щодо обґрунтування методологічних підходів до дослідження інформаційної економіки виявлено їх різноманіття за рівнем конкретизації, масштабу, складності, повноти та можливості визначення компонентного складу і детермінантів його розвитку. Тому автором запропоновано інституційно-еволюційний підхід до дослідження особливостей розвитку інформаційної економіки, який дозволяє представляти зміни у взаємовідносинах між суб'єктами економіки на певний період часу, які обумовлені генеруванням нових знань та розповсюдженням інформаційних технологій, що, у свою чергу, призводить до трансформації державних і ринкових інституцій. Тобто інституційний підхід сприяє дослідженню інформаційної економіки з позиції взаємообумовленого впливу інформаційних ресурсів та технологій на інститути інноваційного розвитку вищої освіти (заклади вищої освіти, наукові організації, органи влади, реальний сектор економіки, громадськість). Такі інститути визначають нові правила економічної поведінки для сфери вищої освіти в умовах зростаючої ролі та значення для неї інформаційних ресурсів і технологій. Еволюційний підхід постає у вигляді системи, яка розвивається та у якій ключове місце займають злагоджені взаємовідносини між усіма інститутами щодо використання інформаційних ресурсів і технологій у процесі інноваційного розвитку сфери вищої освіти [1-3].

Інституційно-еволюційний підхід посилює відповідні модифікації у стимулюванні функціонування системи інноваційного розвитку сфери вищої освіти в умовах інформаційної економіки, яка ґрунтується на таких принципах: інформативності (використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у розвитку вищої освіти в контексті його стратегічного управління, підвищенні конкурентоспроможності та якості освітніх послуг); динамічності (оперативність та своєчасність адаптації до трансформаційних змін в економіці); інноваційності (формування результатів наукових досліджень та ефективність їх комерціалізації); контрольованості (комплексний стратегічний моніторинг та прогнозування соціально-економічних тенденцій в країні та світі і їх вплив на розвиток сфери вищої освіти).

Стратегія інноваційного розвитку сфери вищої освіти повинна передбачати комплексну системну підтримку конкурентних переваг вищої освіти в умовах інформаційної економіки. Ідентифіковані проблемні питання, які мають бути вирішені при формуванні стратегії інноваційного розвитку вищої освіти: визначення місії та стратегічних цілей вищої освіти; діагностика середовища інноваційного розвитку, в якому функціонують заклади вищої освіти; виявлення та оцінювання стратегічних альтернатив інноваційного розвитку вищої освіти (аналіз можливих сценаріїв); визначення методологічних підходів до інноваційного розвитку вищої освіти в умовах становлення інформаційної економіки; вибір стратегії, формування відповідного документа [4-5].

Оцінювання стратегічних альтернатив інноваційного розвитку вищої освіти здійснюється на основі збалансування сформульованих цілей, викликів середовища та наявних ресурсів (матеріально-технічних, кадрових, інформаційних, фінансово-економічних). При формуванні стратегії інноваційного розвитку вищої освіти в умовах інформаційної економіки гармонізуються різні її складники (ресурсний, внутрішній, ринковий та ін.), ураховуються ринкові чинники, внутрішні та зовнішні виклики, а також засади державної освітньої політики, ліцензійні вимоги, обсяг держзамовлення на підготовку фахівців та державні освітні стандарти. Під час формування стратегії потрібно обов'язково враховувати джерела фінансування завдань і заходів, що передбачені при її реалізації. Сформована та затверджена загальнодержавна стратегія інноваційного розвитку вищої освіти може стати основою для розроблення окремих функціональних стратегій. У сучасних умовах для сфери вищої освіти актуальним питанням є розроблення таких видів функціональних стратегій: інформаційна, маркетингова, фінансова, кадрова, науково-інноваційна та ін.

Встановлено, що при формуванні стратегії інноваційного розвитку сфери вищої освіти в умовах інформаційної економіки важливим є врахування стратегічного потенціалу сфери вищої освіти та реальної ринкової ситуації. Комбінація унікальних умов внутрішнього та зовнішнього середовища дозволила сформувати модель так званого «стратегічного позиціонування», залежно від якої проектується стратегічні рішення. Матрицю стратегічного позиціонування сфери вищої освіти, яка включає дев'ять стратегій (антикризова; стратегія розвитку ринкового продукту; стратегія вертикальної інтеграції та підвищення якості освіти й управління; концентричної диверсифікації; стратегія глибокого проникнення на ринок та горизонтальної диверсифікації; стратегія горизонтальної інтеграції; стратегія вертикально-конгломератної диверсифікації; стратегія розвитку ринку; стратегія зростання) запропоновано доповнити стратегією інноваційного розвитку вищої освіти в умовах інформаційної економіки, яка передбачає активний розвиток та підтримку наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності. У свою чергу, ренту від позитивних результатів наукової та інноваційної діяльності можна генерувати в міжнародному середовищі [6-7].

Обґрунтовано, що стратегія інноваційного розвитку сфери вищої освіти в умовах інформаційної економіки має бути ринково-орієнтованою та спрямованою на досягнення чітких орієнтирів, які здатні відобразити стан стратегічного потенціалу, конкурентоспроможності, рівня адаптивної здатності тощо. При реалізації стратегії інноваційного розвитку сфери вищої освіти використовується наявний стратегічний потенціал, який формується на основі стратегічних ресурсів. До ключових стратегічних ресурсів, які доцільно використати при реалізації стратегії інноваційного розвитку вищої освіти в умовах інформаційної економіки, належать: інтелектуальний ресурс (якість науково-педагогічного персоналу); трудовий ресурс (якість персоналу, результативність кадрової роботи); інформаційний ресурс (сучасні інформаційно-комунікаційні технології); науково-інноваційний ресурс (результативність наукових шкіл, якість наукового обладнання, спроможність науковців до досліджень); матеріальний ресурс (наявність матеріально-технічної бази та технологічного обладнання); організаційно-економічний ресурс (наявність системи управління, здатної до вирішення складних завдань та механізму комерціалізації результатів наукових досліджень); маркетинговий ресурс (доступ до ринку та окремих ніш, здатність організувати ефективну взаємодію із суб'єктами процесу інноваційного розви-

тку вищої освіти – суспільством, державою, реальним сектором економіки); фінансовий ресурс. Запропоновано етапи формування та реалізації ринково-орієнтованої стратегії інноваційного розвитку сфери вищої освіти в умовах інформаційної економіки (рис. 1).

Основними орієнтирами стратегії інноваційного розвитку сфери вищої освіти в умовах інформаційної економіки мають стати: сприяння мотивації інноваційної активності сфери вищої освіти, що забезпечує зростання її конкурентоспроможності у контексті освоєння науково-технічних досягнень; орієнтація на систематичну підтримку проривних та поліпшувючих інновацій, які є основою сучасного технологічного укладу; налагодження взаємодії всіх учасників процесу інноваційного розвитку вищої освіти (держави, бізнесу, сектору вищої освіти, наукового сектору, суспільства); сприяння розвитку інноваційної діяльності в закладах сфери вищої освіти, забезпечення трансферу технологій, комерціалізації результатів наукових досліджень та міжнародного інвестиційного співробітництва.

Висновки з проведеного дослідження. Запропоновано етапи формування та реалізації стратегії інноваційного розвитку сфери вищої освіти в умовах становлення інформаційної економіки, які ґрунтуються на інтеграції ринково-орієнтованих положень стратегічного управління і системно-комплементарного підходу та передбачають врахування стратегічного потенціалу (інтелектуального, трудового, інформаційного, науково-інноваційного, матеріального, організаційно-інституційного, маркетингового та фінансово-економічного) з метою: впровадження інновацій в сферу вищої освіти; активізації й ефективізації взаємодії вищої освіти, науки, бізнесу, держави та суспільства; підвищення конкурентоспроможності вищої освіти у міжнародному освітньому просторі. Визначені орієнтири забезпечення ефективності реалізації стратегії інноваційного розвитку сфери вищої освіти в умовах інформаційної економіки шляхом активізації механізму комерціалізації результатів наукових досліджень. Визначені характерні особливості змісту й структури механізму комерціалізації результатів наукових досліджень закладів сфери вищої освіти, який передбачає узгодження інтересів та синхронізацію дій суб'єктів сфери вищої освіти, держави, реального сектору економіки і громадськості, орієнтуючись на комплексне управління інноваційною діяльністю, зокрема, процесом формування, передачі і реалізації наукових розробок, створенням на їх основі наукомістких технологій. Все це дозволить забезпечити інноваційний розвиток сфери вищої освіти до рівня розвинених країн, і як наслідок сприяти успішній інтеграції України у світовий інформаційний економічний простір.

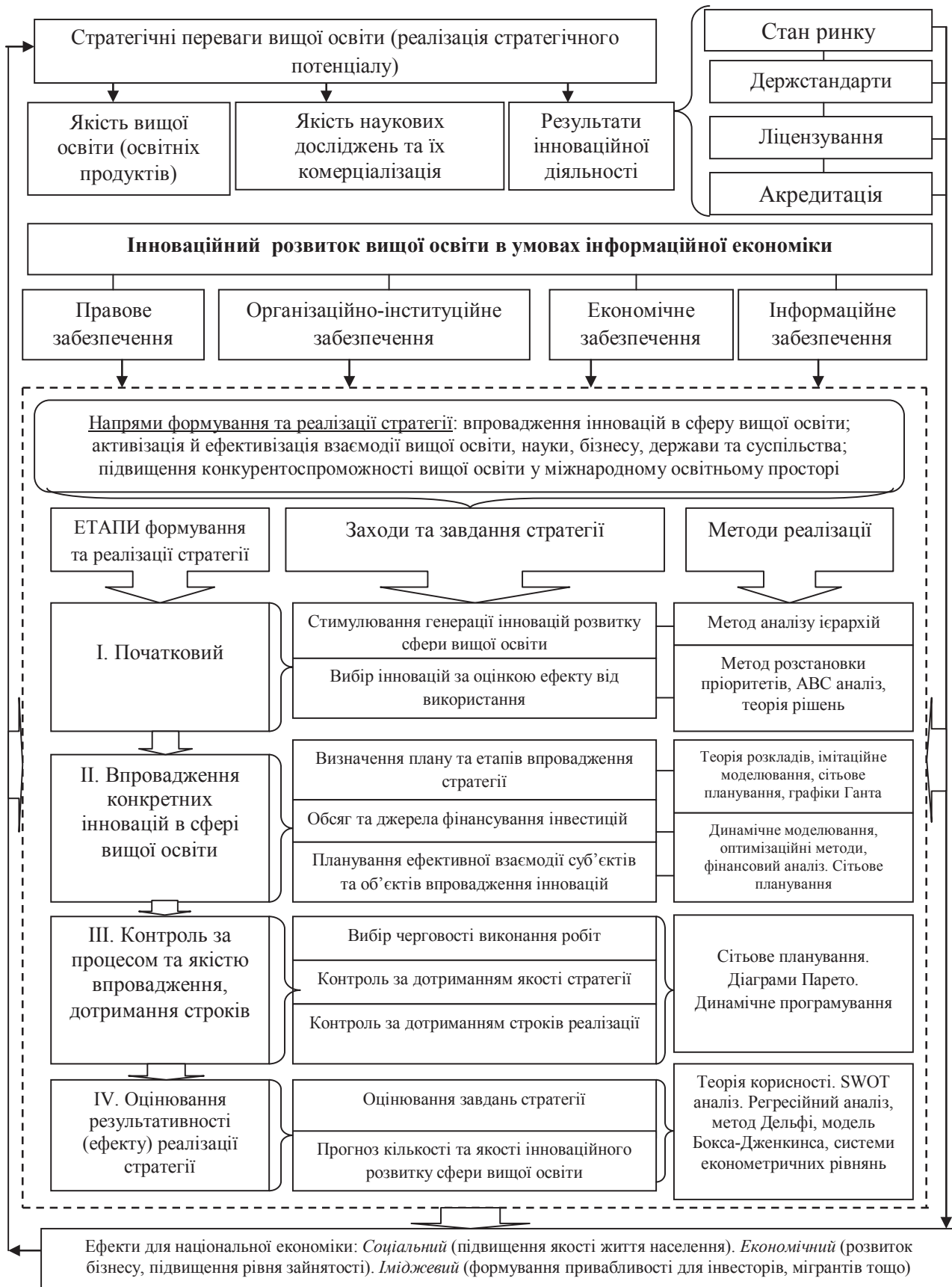

Рис. 1. Концептуалізація формування та реалізації ринково-орієнтованої стратегії інноваційного розвитку сфери вищої освіти в умовах інформаційної економіки

Джерело: розроблено автором

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мазур І. І. Стратегія розвитку партнерства вищої освіти, науки та бізнесу. Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка. 2014. № 165. С. 6-11.
2. Bradley J. Integrity in higher education marketing? A typology of misleading data-based claims in the university prospectus. *International Journal for Educational Integrity*. 2013. Vol. 9. No. 2. December. P. 74–88.
3. Карзун І. Г. Інтегральна оцінка рівня інноваційного розвитку системи закладів вищої освіти України. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2016. №3 (90). С. 3–7.
4. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України № 344/2013 від 25.06.2013 р. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>
5. Industrial Property in Figures: Performance Indicators of the State Intellectual Property Service of Ukraine and State Enterprise "Ukrainian Institute of Intellectual Property" for 2015. URL: http://sis.go.ua/i_upload/file/promvlasnist2015.pdf
6. Шестаковська Т.Л. Концептуальні засади функціонування організаційно-економічного механізму розвитку національної системи освіти. Науковий вісник Полісся. Чернігів: ЧНТУ, 2015. №1(1). С. 34-41.
7. Козарь Т. П. Формування сучасної моделі державної політики в системі вищої освіти в Україні: проблеми та перспективи вирішення. Держава та регіони. Серія «Державне управління». 2012. № 3. С. 48-52.